

Stara Ivanjica - glavna ulica

IVANJICA

TURISTIČKI VODIČ

**„UDAHNI PUNIM OČIMA”
DOBRO DOŠLI U VAZDUŠNU BANJU**

Moravički kraj (teritorija opštine Ivanjica) je, pre svega, pravi raj za turiste koji znaju da uživaju u bistrim rekama i čistim planinama, udišući svež vazduh i hraneći se zdravo. Izgleda da je priroda svojim lepotama i sadržajem života predodredila svaki predeo i mesto Moravičkog kraja za posete ljubitelja turizma. Značajno je videti i doživeti sačuvane prirodne lepote i netaknutu i čistu životnu sredinu, jer ceo kraj predstavlja neverifikovanu vazдушnu banju. Može se slobodno tvrditi da sve moravičke planine, brda, šume, livade, reke, potoci, kao i biljni i životinjski svet predstavljaju neprocenjive turističke motive, koji do sada nisu dovoljno popularisani ni iskorišćeni.

Raznovrsnost i bogatstvo biljnog i životinjskog sveta na području Moravičkog kraja je jedna od njegovih bitnih karakteristika. U voćnjacima se nalaze šljive, jabuke i kruške. Šume obiluju bukvom, smrčom, hrastom, kao i vrbom, topolom, brezom, jovom, klekom, jasenom, cerom, brestom, lipom, javorom, zovom, jelom, borom... Tu su i različite vrste sitnog šumskog voća (borovnica, jagoda, malina, kupina, divlja ribizla) i šumskog bilja (leska, dren, glog, kleka, zelenika, crvena zova) i gljiva (vrganj, smrčak, rudnjača, popovača, lisičarka, mlečnjača). Ono što ovaj kraj predodređuje za razvoj lovnog turizma je bogatstvo životinjskim svetom, gde dominiraju: lisica, zec, vuk, srna, kuna, divlja svinja, jazavac, fazan, jarebica, divlja koka, orao, sova, kobac, ali i medved... Reke i planinski potoci obiluju najkvalitetnijom ribom: pastrmkom potočarom, kalifornijskom pastrmkom, mladicom, krkušom, klenom, lipljanom, mrenom...

Opština Ivanjica obuhvata prostor od 1.090 km² i jedna je od najvećih u Srbiji. Nalazi se u sastavu Moravičkog okruga, a graniči se sa opštinama Arilje, Lučani, Nova Varoš, Raška, Kraljevo, Novi Pazar i Sjenica. Po popisu iz 2011. godine ima 32.380 stanovnika.

Više od polovine površine ivanjičke opštine pripada **Goliji**, planinskoj lepotici. Teško je odrediti kada je Golija lepša: leti,

MESNE ZAJEDNICE OPŠTINE IVANJICA

kada blistavo sunce jasno razgraniči koloplet linija i boja, a plavo bele lađe od oblaka putuju tako nisko da se čini da mogu da se dodirnu, ili zimi, kad sitno bleskanje mekanog i

dubokog snega zaslepi pogled, a magična tišina umiri dušu i odškrine pluća. Goliju su, zbog svojih osobenosti, najpre Vlada Srbije, a zatim UNESCO proglasili „*Parkom prirode prve kategorije i Rezervatom biosfere*” (2001. godine). Razlozi leže u bogatstvima bistrih potoka, beskrajnih livada i nepreglednih šuma. Smrčeve šume spadaju u red prašumskih, stare su i po nekoliko stotina godina. Listopadne šume bukve, hrasta i breze u jesen preliju planinu nijansama neuhvatljivog.

Golija je netaknuta, čarobna, čista, jednom rečju prelepa i jedinstvena. Kao magnet privlači sve turiste, a posebno pasionirane zaljubljenike u planinarenje i sakupljanje pečuraka i lekovitog bilja, skijaše i lovce. Pored Golije, turiste privlače i lepote, prirodne specifičnosti i istorijske znamenitosti Javora, Mučnja, Kukutnice i drugih moravičkih uzvišenja, kao i toplina i gostoljubivost ljudi koji žive u selima razbacanim po obro-

ncima ovih planina. Upravo zahvaljujući neprevaziđenoj lepoti moravičkih planina ivanjički kraj je poneo epitet „Male Švajcarske”.

Značajne kulturno-istorijske vrednosti kojima Moravički kraj obiluje nisu dovoljno popularisane. Tako lokaliteti koji slikovito govore o starom veku u ovom području, odnosno periodu vladavine Rimljana

i Grka, nisu ni obeleženi. Svedočanstva života u srednjem veku su svedena na crkvene spomenike nedovoljno približene posetiocima.

Seoski turizam se počeo razvijati 1972, a Moravički kraj je začetnik ove vrste turizma u našoj zemlji. Danas se seoskim turizmom bave u Devićima, Maćama, Katićima, Međurečju, Lisi, Kušićima, Kumanici, Belim Vodama...

U ivanjičkoj opštini se organizuje i nekoliko tradicionalnih kulturno-turističkih manifestacija sa ciljem očuvanja izvornog melosa, humora i običaja Moravičkog kraja, kao što su: „Festival izvorne srpske pesme” u Prilikama, 17. avgusta svake godine, „Zvuci Golije, Javora i Mučnja” i „Sabor dvojničara i starih instrumenata Srbije” u Kušićima, Kolonija mladih slikara u Ivanjici... Tu su i sportsko-turističke manifestacije, kao „Moto susreti” u Ivanjici, „Hajka na vuka” na Goliji i još nekoliko manjeg obima, ali

značajnih za razvoj turizma. Svako-ko najznačajnija kulturno-turistička manifestacija je „Nušičijada”. Začeta je 1967. godine i održavana do 1972, a obnovljena 2010. Okupljajući najznačajnije umetnike iz Srbije i okruženja pobrala je simpatije čitave kulturne javnosti zbog čega je nagrađena sa dva visoka priznanja: „Turistički cvet” i „Turistička slagalica”. Održava se svake godine prvog vikenda u septembru i privlači veliki broj posetilaca.

IVANJICA

Privredni, administrativni i kulturni centar Moravičkog kraja je Ivanjica. Nalazi se 220 km južno od Beograda. Od Požege, gde se nalazi najbliža železnička stanica, udaljena je 42 km. To je planinsko mesto koje ima obeležja savremenog grada. Nalazi se na nadmorskoj visini od 468 m, u živopisnoj dolini Moravice (od Požege je to Zapadna Morava). Asfaltnim putevima je povezana sa Čačkom (51 km preko Guče i Dragačeva), Požegom (42 km preko Arilja) i Sjenicom (62 km preko Javora). Asfaltirani su i putevi prema dolini Ibra, Studenici (42 km) i Novoj Varoši - 63 km (Kokinom Brodu). Prema popisu iz 2011, Ivanjica ima oko 15.000 stanovnika.

Ivanjica je formirana posle oslobođenja Moravičkog kraja od Turaka (1833). U tek formiranom naselju otvara se osnovna škola (1836), sud i druge institucije. Sada u Ivanjici rade dve osnovne škole (OŠ „Milinko Kušić” i OŠ „Kirilo Savić” - Crnjevo), Gimnazija i Tehnička škola, koje obrazuju kadrove različitih profila. Crkva Sv. cara Konstantina i carice Jelene podignuta je od

1836-1838. godine prilo-
zima naroda, a živopisana
1862. (o njenom napretku
starao se lično knez Miloš
Obrenović). Tu je i veći broj
zanatskih i ugostiteljskih
radnji, tri pijace. Godine
1846. Ivanjicu je zahvatio
katastrofalan požar, koji je
staru varošicu pretvorio u
pepeo.

Jedan od najstarijih sa-
čuvanih objekata u Ivanjici je
Kušića han – sada smešten
u samom centru varošice
pored spomenika Draži Mi-
hailoviću, nekada je služio
kao konačište kiridžijama,

koji su dolazili sa Zlatibora i iz Sandžaka.

Najstarija sačuvana zgrada u Ivanjici je **Jeremića kuća**, jedna od 12 koje nisu izgorele u velikom požaru 1846. Nalazi se u centru grada i potpuno je restaurirana. Jedan je od vizuelnih simbola Ivanjice, smeštena na kraju gradskog šetališta. Danas je pretvorena u kafiće, ali je stara arhitektura očuvana.

Simbol Ivanjice je i **kameni most** – najveći jednolučni most na Balkanu, a projektovao ga je prof. Beogradskog univerziteta Milenko Turudić. Sastoji se od jednog luka i spaja obale Moravice na putu Javor - Dragačevo. Izgradili su ga, počev od 1904. pa sve do 1906. godine, italijanski majstori od klinasto tesanog kamena, bez vezivnog materijala. Više od jednog veka traje i služi ljudima.

Ivanjička biblioteka sa čitaonicom osnovana je 1868. godine. Pored nje, svakako veliki kulturni značaj imaju i **Dom kulture** i **umetnička Galerija**, koji su novijeg datuma. Oni su organizatori jedinstvene manifestacije pod nazivom Prva jugoslovenska slikarska kolonija mladih, na kojoj učestvuju najbolji studenti završnih godina fakulteta i akademija likovnih umetnosti. Tu se svake godine organizuje i konkurs za najlepšu ljubavnu pesmu „Žubori sa Moravice”.

U Ivanjici je 1911. godine puštena u rad sedma **hidrocentrala** u Srbiji. U to vreme Ivanjica je imala svega 200 kuća, a pamte se reči jednog meštana: „Od danas je u Ivanjici večiti dan”. Ova hidrocentrala i dalje proizvodi struju, a predstavlja i svojevrsni muzej.

Turističku atrakciju predstavlja i **vodopad na Moravici**, pored centralnog gradskog parka. Izgrađen je kao brana za hidrocentralu 1936, visoka 9, a široka 16 metara. Pored vodopada se nalazi istoimeni restoran, čija terasa se nadvija nad hučnom Moravicom. Tu je i prelepa staza za šetnju, koja se pruža pored reke u dužini od jednog kilometra. Brana i hidrocentrala su renovirani, pa je ovaj vizuelni simbol Ivanjice dobio novi izgled na stogodišnjicu izgradnje.

U samom centru Ivanjice postavljen je **Spomenik revolucije** (otkriven 1957), koji je radio Đorđe Andrejević Kun. Mozaik veličine 5 x 2,4 m predstavlja izuzetno umetničko delo.

Preko puta crkve, 2003. godine, postavljeno je spomen-obeležje sa spomenikom legendarnom vođi četnika u Drugom svetskom ratu (generalu i komandantu Jugoslovenske vojske u otadžbini) **Dragoljubu - Draži Mihailoviću** (1893-1946), koji je rođen u Ivanjici.

Na više lokacija u centru grada nalaze se biste i druga obeležja iz burne istorije ovog kraja.

Ivanjica i ceo kraj su, zbog svojih pogodnih prirodno-zdravstvenih kvaliteta, koji vrlo povoljno deluju na ljude obolele od anemije i disajnih organa, postali privlačno i omiljeno mesto za letovanje, oporavak i odmor. Odlukom Vlade Republike Srbije (26. januara 2000) Ivanjica je proglašena *vazdušnom banjom* na prostoru od 2.156,50 ha. Osnovu za razvoj turizma u ovom kraju predstavljaju skoro urađeni „Master plan razvoja Golije” i „Prostorni plan posebne namene PP Golija”.

Za turističko mesto Ivanjica je proglašena početkom treće decenije 20. veka. Pre II svetskog rata u Ivanjici je postojao samo jedan hotel („Spasović”), a danas je tu:

➤ **Hotel PARK - Ivanjica** ★★★★★ (otvoren 1959)

Telefoni: +381 (0) 32 661 397, 661 398

Fax: +381 (0) 32 663 960

www.hotel-park.co.rs

e-mail: info@hotel-park.co.rs

Rangiran sa četiri zvezdice i sa 140 ležaja u jednokrevetnim i dvokrevetnim sobama i četiri apartmana, restoranom,

svečanom salom, kongresnom salom, malim wellnes centrom (zatvoren bazen, sauna, đakuzi kada, salon za masažu, parno kupatilo i teretana), hotelskim barom (sa 24-časovnom upotrebom interneta), velikom terasom koja izlazi u gradski park i na šetalište pored reke Moravice. Sastavni deo hotela čini predivni restoran „Vodopad” izgrađen na samoj Moravici.

➤ **Specijalna bolnica za rehabilitaciju Ivanjica**

(Anemija, otvorena 1978)

Tel: +381 (0) 32 661 690, 662 261

www.zavodivanjica.rs

e-mail: rhcentiv@eunet.rs

Posедуje 270 ležaja u jednokrevetnim, dvokrevetnim i trokrevetnim sobama, internističko-hematološku laboratoriju i blok fizikalne medicine i rehabilitacije, zatvoreni bazen, restoran, park i teren za male sportove, saunu, teretanu...

➤ **Western City hotel** ★★★ (ranije hotel „Moravica”)

Telefon: +381 (0) 32 661 150

www.westernstyle.co.rs

e-mail: hotel.city@westernstyle.co.rs

Raspolaze sa 42 lezaja u jednokrevetnim, dvokrevetnim i trokrevetnim sobama sa sopstvenim kupatilima, TV aparatima i telefonima u sobama. Sastavni deo hotela su pivnica sa restoranom i supermarket. Hotel raspolaze i sa 3 ekskluzivno opremljena apartmana u sastavu restorana „Dubrava” u neposrednoj blizini.

➤ **Odmaralište “Golija”** (ranije Odmaralište ratnih i vojnih invalida),

Telefoni: +381 (0) 32 661 052

Kapaciteta Odmarališta je 152 ležaja u jednokrevetnim i dvokrevetnim sobama, restoran sa 300 sedišta i letnja bašta sa 800 mesta.

➤ **Hotel "Javor" - Kušići ★★**

Kušići bb, 32250 Ivanjica,

Telefoni: +381 (0) 32 678 202, 681 731

www.javor-hotel.com

e-mail: prodaja@javor-hotel.com

Hotel je sa dve zvezdice u vlasništvu kompanije „MONA”.

Nalazi na 25 km od Ivanjice, prema Sjenici, na nadmorskoj visini od 909 m.

Raspolaže sa 92 ležaja u dvokrevetnim i trokrevetnim sobama. Sala za zabave je u hotelu. Posедуje parking prostor za svoje goste, trim stazu dugu 2 km, sportske terene i ostale sadržaje.

➤ **Hotel „Logos” - Katići ★★★** (ranije motel „Vodice”)
Katići bb, 32250 Ivanjica,
Telefoni: +381 (0) 32 873 704
www.hotellogos.rs
e-mail: hotellogos@gmail.com

Nalazi se na 22 km od Ivanjica, prema Novoj Varoši, na nadmorskoj visini od 1.020 m

Raspolaže sa 70 ležaja u dvokrevetnim i trokrevetnim sobama i apartmanima u hotelu i 25 ležaja u drvenim kućama

apartmanskog tipa neposredno uz hotel, restoranom od 60 mesta, kamin salom od 180 mesta, mini spa - centrom sa dve saune, jakuzi kadom, sobom za masaže, dečjom igraonicom i manjim otvorenim bazenom za svoje goste i parkingom.

➤ **Planinarski dom „Golijka Reka”**

Golija 32250 Ivanjica,
Telefoni: +381 (0) 32 688 920, 688 921

Ranije hotel u vlasništvu „Srbija šuma” Š.G. „Golija” - Ivanjica. Udaljen je od Ivanjice 40 km i nalazi se na planini Goliji na nadmorskoj visini od 1408 m.

Raspolaže sa 60 ležaja od kojih 14 u samom hotelu i to u dvokrevetnim sobama, a ostatak u dva depadansa pored hotela u trokrevetnim sobama i nekoliko soba sa više ležajeva.

Pored hotela se nalazi fudbalsko igralište, tereni za male sportove i žičara kojom se penje na Jankov kamen.

➤ **„Ivanjički konaci” - Rašići**

Telefon: +381 (0) 32 651 190; +381 (0) 60 6130 776

www.ivanjickikonaci.rs

e-mail: ivanjicki.konaci@gmail.com

Nalaze se na 5 km od Ivanjice u selu Rašići na 700 mnnv. Raspolazu sa 23 lezajaja u 6 luksuzno opremljena apartmana, krčmom kapaciteta do 40 mesta u etno stilu (spoj tradicionalnog i modernog), letnjikovcem koji je naslonjen na krčmu, koji je pogodan za manje seminare, proslave i slično, otvorenim bazenom. U ponudi domaćinstva su obeležene staze za šetnju, bicikli, kvadovi i motorne sanke kao i organizacija izleta za svoje goste na različite lokalitete koji su u bližoj i daljoj okolini „Ivanjičkih konaka”.

➤ **Konačište „Lep Vidik”**

Telefon: +381 (0) 32 661 374

Raspolaze sa šest dvokrevetnih soba sa kupatilima, TV, telefonom, kao i restoranom

sa 200 mesta. U meniju se nalaze stara srpska jela. Lociran je na uzvišenju iznad samog grada sa pogledom na reku Moravicu i predivni vodopad.

➤ **Vila „Pansion Obradović” - Katići**

Telefoni: +381 (0) 32 873 663, 873 307

www.selo-turizam.com

e-mail: pansionobradovic@gmail.com

Udaljena je od Ivanjice 22 km, od Prilika 14 km, locirana na putnom pravcu za Novu Varoš. Nalazi se na 1000 m nadmorske visine. Dobitnik je „Turističkog cveta” za najbolje seosko domaćinstvo u 2005. godini.

Raspolaže sa 15 ležaja u dvokrevetnim i trokrevetnim sobama, rangiranih najvišom kategorijom - četiri zvezdice.

➤ **Vila „Angelina” - Kušići**

Telefoni: +381 (0) 32 682 099; 678 188

www.vilaangelina.com

e-mail: rvidak@open.telekom.rs

Nalazi na 25 km od Ivanjice, prema Sjenici, na nadmorskoj visini od 909 m.

Raspolaže sa 27 ležaja u dvokrevetnim sobama i dva studija, rangiranih najvišom kategorijom, restoranom u kome se spremaju specijaliteta ovog kraja.

➤ **„Golijski konaci” – Komadine**

Telefoni: +381 (0) 32 631 992; +381 (0) 64 242 99 06

e-mail: golijskikonaci@gmail.com

Nalaze se na 15 km od Ivanjice prema planini Goliji na 650 mnnv, na levoj obali Moravice, pored Rimskog mosta, odakle počinje Park prirode Golija. Golijski konaci raspolažu sa 20 ležaja najviše kategorije, raspoređenih u vilama, restoranom za goste, zabavnim parkom, bazenom i mnogim drugim sadržajima potrebnim za smeštaj gostiju.

➤ **Vila „Avramović” – Kumanica**

Telefoni: +381 (0) 32 682 638; +381 (0) 61 16 22 800

www.vilaavramovic.com

e-mail: vilaavramovic@gmail.com

Nalazi se na 20 km od Ivanjice, u selu Kumanica, u podnožju planine Golija, na oko 900 mnv.

Raspolaže sa 5 dvokrevetnih soba i otvorenim bazenom za svoje goste.

➤ **Vila „Goljski dar” – Dajići**

Telefoni: +381 (0) 32 631 988; +381 (0) 65 8298 536

www.goljskidar.com

e-mail: turizam@goljskidar.com

Nalazi na 30 km od Ivanjice, u selu Dajići na planini Goliji, na nadmorskoj visini od 1400 m.

Raspolaže sa 3 četvorokrevetna apartmana rangirana u najvišu kategoriju. U neposrednoj blizine se nalazi ski lift dužine 600 m.

Pored navedenih objekata smeštaj je moguć u seoskim turističkim domaćinstvima i domaćoj radinosti okolnih sela (**Lisa:** Raduška Marinković, Draga Milićević, Ilija Milićević, Vila Jovanović..., **Moćioći:** Slobodan Borisavljević, **Devići:** Goran Lišanin, **Šljivići:** Kuća za odmor Javor, **Raščići:** Vila Veličković...), i privatnim kućama za odmor, sobama i apartmanima u gradu. Sve se može rezervirati preko Turističke organizacije opštine Ivanjica.

➤ **Turistička organizacija opštine Ivanjica**

Telefoni/fax: +381 (0) 32 665 085, 650 290

<http://www.ivatourism.org>

e-mail: tooivanjica@eunet.rs

tooivanjica1@eunet.rs

Treba napomenuti da u gradu i bližoj okolini ima nekoliko restorana sa domaćom hranom kao što su: **Restoran Vodopad** (lociran u gradskom parku na reci Moravici - izuzetno mesto za dobru hranu i prijatan odmor, inače omiljeno mesto za izlaske, kako Ivanjičana tako i gostiju), restorani „Lipa”, „Dubrava”, „Kod Bankrota” i „Lovac” u centru grada, „Krčma” - na Vidiku iznad Ivanjice, „Lep Vidik”, „Dobar Pogled”, kao i mesta za dobar obrok na putu za naselje Bukovica, kao i „Izlet” i „Zlatna sredina” u Lisi - putni pravac za Guču.

Takođe u Ivanjici radi više kafića gde se posetioци ovog grada mogu prijatno osećati i uživati (Bon Ami, caffe bar Basby, De Gaulle, Centar, No comment, Extreme, Smiley, Horošo, kafe Kontrast, klub Đeneral i drugi).

Sport u Ivanjici je organizovan još od 1912. godine osnivanjem FK Javor, koji se takmiči u I fudbalskoj ligi i odakle su ponikle mnoge veličine našeg fudbala, zatim odbojkaški klub

„Putevi” (dugogodišnji prvoligaš), košarkaški klub „Javor”, šah klub, atletski klub, karate klub kao i mnogi uspešni sportisti (bokseri, karatisti, atletičari i dr.), a treba napomenuti da je Ivanjica odbojkaški kamp reprezentacije (ranije Jugoslavije sada Srbije) i da ima izvanredne uslove za pripremu sportskih ekipa (travnati tereni, dva zatvorena bazena, više teretana, sportska dvorana u Crnjevju, idealni klimatski uslovi itd.).

Zdravstvo u Ivanjici postoji praktično još od osnivanja varoši - 1844, kada je izvršena prva vakcinacija stanovništva, a 1876. godine, u vreme Javorskog rata, u Ivanjici je radila pozadi-

nska Vojna bolnica od koje 1883. nastaje Građanska bolnica. Nova zgrada Bolnice u Ivanjici počinje da se gradi 1909, a počeci organizovane zdravstvene službe vezani su za 1929. godinu i dolazak u Ivanjicu dr Draginje i dr Božidara Spasovića, koji su ivanjičko zdravstvo podigli na najviši nivo, o čemu postoje brojna svedočanstva.

Zdravstvene usluge sada pruža Dom zdravlja u Ivanjici i Specijalna bolnica za rehabilitaciju Ivanjica (Anemija), smešteni na desnoj obali Moravice.

PUTEM ZA ISTOČNU GOLIJU (STUDENIČKI KRAJ)

Kada se krene ovim putnim pravcem prema Goliji, nailazi se na puno kulturno-istorijskih spomenika, pa se već na petnaestom kilometru puta za Deviče nalazi spomenik iz novije istorije ovog kraja.

Pridvorica (28 km od Ivanjice) ima bogatu tradiciju. U ovom mestu je izgrađen istoimeni manastir u vreme nastanka manastira Studenice. Podigao ga je Nemanjin dvorjanin.

Manastir Pridvorica jeste jedan od najznačajnijih srednjevekovnih spomenika u Moravičkom kraju. Pouzdano se zna da je ovde bio ženski manastir (što potvrđuje Nemanjina povelja data manastiru Studenica) i da su tu

kaluđerice izrađivale divne tkanine i uticale na sredinu, tako da se rano razvija domaća radnost u ovom i susednim selima. Crkva arhitektonski pripada Raškoj školi (kao i Studenica, Sopoćani, Žiča, Arilje), a živopis joj je uništen. Manastir je 2000. godine dobio nov ikonostas i novi zvonik.

Neki lokaliteti, kakva je Gradina, ukazuju da je ovde postojalo naselje. I ostaci keramičkih cevi, koje su pronađene na ovom lokalitetu pokazuju da je ovde izgrađen vodovod u vreme gradnje crkve, krajem 12. veka. Škola u Pridvorici otvorena je još 1853. godine i bila je prva škola na Goliji. Jedno vreme je imala i internat. Pridvorica se nalazi na veoma lepom mestu u srednjem toku reke Studenice, ispod Crepuljnika. Udaljena je od Ivanjice 28 km i toliko od manastira Studenice, u drugom pravcu. Povezana je sa Ivanjicom asfaltnim putem koji je izgrađen pre nekoliko godina, a od skora je sličnim putem povezana dolinom Studenice do manastira Studenice i Ušća. U Pridvorici je i mesna kancelarija za Vrmbaje i Dobri Do.

Na obali reke Braduljice napravljen je **Ribarski dom**, koji ima 10 ležaja. Tu se nalazi mrestilište pastrmke potočare - jedinstveno u našoj zemlji, gde se proizvodi mlađ za pori-

bljavanje drugih reka ovog kraja i Srbije.

Devići (36 km od Ivanjice) - centar podgolijskih sela, nalaze se na sastavcima Brusničke reke i Studenice, na teritoriji Vi-onice i Čečine. Imaju malu crkvu koja je podignuta na razvali-

nama stare, mnogo veće i gde je bilo zakopano blago koje je doneto na devet deva (kamila) u ovo skrovito mesto. Po devama mesto je i dobilo ime Devići, bar tako kaže legenda. Kasnije je blago pronađeno i preko noći oterano na drugu stranu. Devići se nalaze na 740 m nadmorske visine. Imaju osnovnu školu, zadrugu, ambulantu, poštu sa centralom, više prodavnica i kafana.

Turiste na ovoj destinaciji posebno privlače jezero na Jelaku (Košaninovo jezero),

slapovi na reci Izubri, "Rimska česma", ostaci utvrđenja na lokalitetu Gradina, bogatstvo celog kraja šumama i šumskim plodovima, kao i rečnom ribom.

Ispod Crepuljnika nalazi se **Košaninovo jezero**. Ime je dobilo po poznatom

botaničaru, akademiku dr Nedeljku Košaninu (1874-1934), rođenom u ovom kraju. Zanimljiv fenomen vezan je za ovo jezero: kada su kišni dani nivo vode u jezeru opada, a kada je sunčano vreme - jezero nadolazi. Inače, jezero je gotovo potpuno zaraslo u travu i tresavsku vegetaciju.

Na putu Srednja Reka - Brusnik, iznad sela Gradac, nalazi se spomenik od mermera, u vidu ogromnog krsta - **Grački krst** koji je mnogo oštećen. Oštetili su ga čobani i nemarni prolaznici. Uzalud su pokušaji da se Grački krst obnovi i da se na spomeniku tekst pročita i utvrdi: da li je to krajputaš, ili se nalazi na grobu nekog bogataša koji je živio u ovom kraju.

U Gradcu se nalazi i **najstariji krajputaš** u Moravičkom kraju, podignut knezovima Milošu i Zahariju 1662. godine.

Prirodne lepote **Odvraćenice**, gde inače izvire reka Studenica, **Ostatije** i drugih golijskih sela su izuzetno privlačne za

turiste koji žele aktivan i zdrav odmor. Znamenitost Ostatije (46 km od Ivanjice) je **crkva Sv. Kozme i Damjana**, koja potiče iz srednjeg veka, a obnovljena je u 17. stoleću. Nije živopisana, ali ima zanimljiv mermerni nadvratnik sa uklesanim tekstom na staroslovenskom jeziku.

U Ostatiji je sedište mesne kancelarije za Brusnik i Koritnik, kao i spomen-kosturnica izginulim Krajišnicima.

Na Odvračenici još pre Drugog svetskog rata je izgrađen **Planinarski dom** sada pretvoren u motel.

PUTEM PREMA DUGOJ POLJANI (ZAPADNA GOLIJA)

Međurečje (9 km od Ivanjice) je prelepo naselje na stavama Moravice i Nošnice, na 530 m nadmorske visine. Međurečje je postojalo još za vreme Rimljana i nazivalo se Megiretus. U vreme kada je ovim prostorima vladao vizantijski car Konstantin Porfirogenit ovo naselje nosi naziv Međureč. U poslednje vreme, bolje reći u periodu između dva svetska rata, Međurečje je postalo centar za više okolnih sela: Rokce, Manu, Komadine, Kumanicu, Kosovicu. Ovde se nalazi mesna kancelarija za navedena sela, osnovna škola, zadruga, zdravstvena ambulanta, motel „Kapija” (sa restoranom, apartmanom i četiri dvokrevetne sobe) kojim upravljaju Srbija-šume, pošta, samoposluga, prodavnice i ugostiteljske radnje, kao i nekoliko privatnih firmi za otkup voća i preradu drveta. U centru sela je radilo i mrestilište za uzgoj

kalifornijske pastrmke. Tu su devedesetih godina 20. veka izgrađeni bazeni za kupanje.

Kao uspomena na logor, u kome su okupljani internirci iz Srbije, Makedonije, Slovenije i Bosne, krajem 1940. i početkom 1941. godine, ispred mosta na Nošnici, desno od puta za Goliju, stoji granitno spomen obeležje. Pored njega je i spomenik izginulim ratnicima iz Međurečja i okolnih sela u Prvom i Drugom svetskom ratu.

Kumanica (16 km od Ivanjice) je poznata po **Rimskom mostu** na reci Moravici koja inače izvire kod **Kozje stene** na planini Goliji. Kameni most svedoči o važnoj komunikaciji koja se protezala ovim krajem u srednjem veku. Ovaj most je udaljen od Ivanjice 17 km, na nadmorskoj visini 632 m, dug 14 m, a širok 2,4 m. Stručnjaci su ispitali i došli do saznanja da je mo-

st građen za vreme Uroša Nemanjića, a ne u rimsko doba. Most je renoviran, zaštićen i danas je u upotrebi. Restauraciju mosta izvršio je Zavod za zaštitu spomenika kulture iz Kraljeva osamdesetih godina.

U Kumanici postoji i crkva posvećena **Svetom Iliji**. Novijeg je datuma, a zvono je poklonio (1929) kralj Aleksandar Karađorđević.

U Kumanici je smestaj moguć u domaćinstvu porodice Avramović i Golijskim konacima – apartmanskome naselju porodice Milosavljević, koje se nalazi u neposrednoj blizini Rimskog mosta (15 km od Ivanjice).

Prinčevo brdo (20 km od Ivanjice) je, prema predanju, dobilo ime po jednom austrijskom princu, koji se borio sa srpskim ustanicima, i pri njihovom povlačenju na sever (1690) ostao

tu ranjen. Našla ga je jedna zalutala Moravičanka i izlečila.

Iznad puta za Goliju, u mestu zvanom Okruglica (30 km od Ivanjice), na nadmorskoj visini od 1.495 m, nalazi se **jezero „Nebeska suza“**. Nastalo je krajem osme decenije 20. veka posle zemljotresa u Rumuniji. Ovo je pored Daićkog (Tičar) jezera i najveće jezero u Moravičkom kraju.

Daićko jezero (Tičar) (30 km od Ivanjice) se nalazi u gustoj četinarskoj šumi, na nadmorskoj visini od 1500 m, neposredno pored asfaltnog puta za Bele Vode. Ranije je bilo veće, ali postepeno obrasta travom. Za njega su vezane brojne legende, ali i naučni radovi kao što je rad dr Nedeljka Košanina. Na proplanku pored jezera narod se okuplja na Prokopije (21. jula).

Bele Vode (34 km od Ivanjice) su postale centar za Daiće i Gradac. Ova sela karakterišu guste smrčeve šume prošarane proplancima i ispresecane brzim planinskim rečicama, dva

jezera (Tičar i na Okruglici), bistri planinski izvori, bujne cvetne livade i nadmorska visina preko 1300 m. Do ovog mesta saobraća autobus od

Ivanjice i natrag i put je asfaltiran. Kao preduslov za razvoj turizma u Belim Vodama je izgrađena i jedna manja ski staza dužine 600 m. Pored mesne kancelarije za Srednju Reku, Daiće i Gradac, u Belim Vodama se nalazi i zdravstvena ambulanta, zemljoradnička zadruža, prodavnica i pošta, kao i spomenik izginulim ratnicima iz ovog kraja u Prvom i Drugom svetskom ratu.

Golijaska Reka (udaljena 40 km od Ivanjice, na 1.408 mnnv) nalazi se u dolini istoimene reke na kilometar do dva od njenog izvorišta, a na putu Bele Vode - Duga Poljana. U poslednje vreme izgrađeno je dečje letovalište i hotel sa 94 ležaja u dvokrevetnim, trokrevetnim i osmokrevetnim sobama, apartmanom i dva depadansa. Sada je na raspolaganju 60-tak ležaja, ali se očekuje rekonstrukcija objekta i dogradnja smeštajnih kapa-

citeta. Ovde postoje apsolutno svi uslovi za razvoj turizma. Preko puta hotela napravljen je pravi mali sportski centar sa terenima za male sportove i fudbalskim igralištem. Posebno je zanimljiv fudbalski teren, koji je izgrađen preko Golijske reke (reka u cevima prolazi ispod igrališta). Počelo se i sa izgradnjom velike ski staze, ali su radovi obustavljeni zbog nastale situacije u zemlji na samom kraju XX veka. U okviru turističkog programa napravlje-

na je farma ovaca (na Bojovom brdu) koja je u međuvremenu ugašena. Tu su i pešačka staza zdravlja duga 4,8 km, koja prolazi kroz šume, livade i preko potočića, i obeležena planinska staza duga 30 km sa visinskom razlikom od 650 metara.

Zaljubljenici u pešačenje svakako neće propustiti priliku da prošetaju do najvišeg vrha Golije - **Jankovog kamena (1833 m)**. Tu ih čeka izvanredan pogled na najviše vrhove srpskih i crnogorskih planina.

PUTEM ZA KOVILJE

Prolazaći kroz Kosovicu (12 km od Ivanjice) treba se setiti stare legende koja kaže da je selo dobilo ime po tome što je na prostoru ovog sela bilo organizovano prihvatilište i lečilište za ranjenike iz Kosovskog boja. Tu su pomrli mnogi kosovski junaci.

Kosovica je poznata po nevelikoj crkvi koja je podignuta u 16. veku, kako se smatra, na temeljima stare crkve izgrađene odmah posle Kosovskog boja (1389. godine). Do ovog mesta su došli ranjenici sa Kosova. Mnogi su tu umrli i tu sahranjeni. Po imenu Kosovaca - ranjenika i mesto je dobilo ime. Arhitektura, znamenja i ikone današnje crkve potiču iz 19. veka.

U **Bratljevu** (22 km od Ivanjice) je mesna kancelarija za ovo selo, Gleđicu i Rovine, osnovna škola, zdravstvena ambulanta, pošta, zemljoradnička zadruga i prodavnica. Znamenitost Bratljeva je nekropola sa 12 krajputaša.

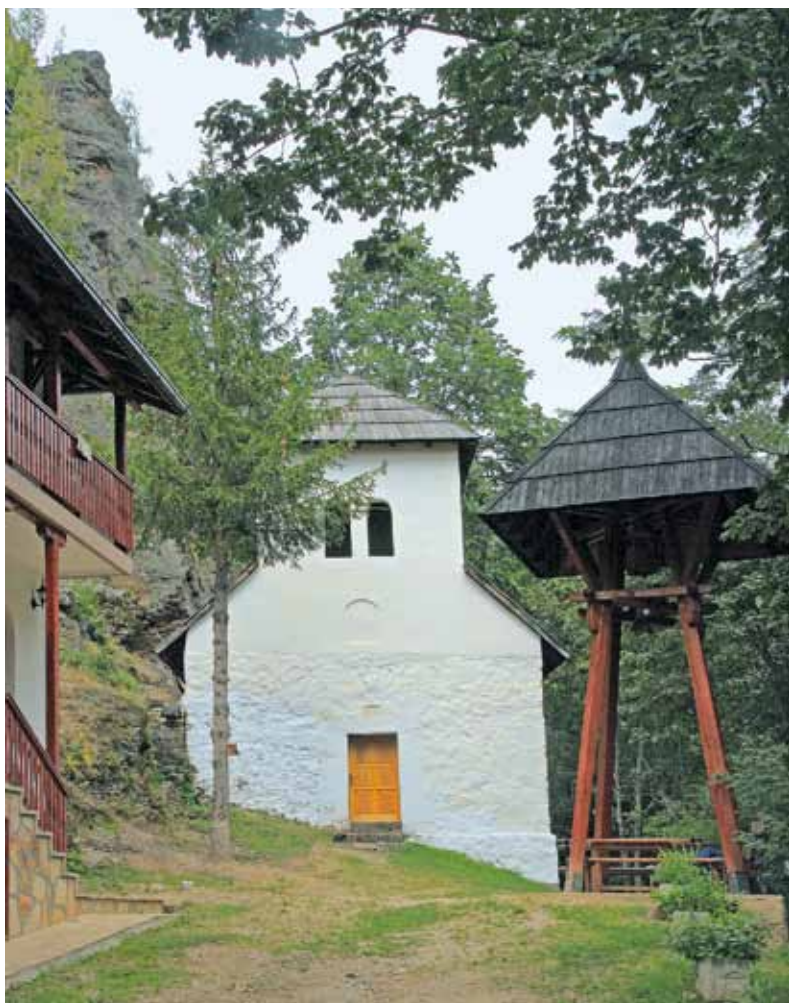

Kovilje (30 km od Ivanjice), skromno mesto u dolini Nošnice, bilo je nadaleko poznato po svom manastiru. U Kovilju je mesna kancelarija za Vasiljeviće, Smiljevac i Kovilje,

zemljoradnička zadruga, ambulanta, prodavnica, osnovna škola i pošta. Podignuta je i spomen-česma u čast izginulim borcima iz ovog kraja u Prvom i Drugom svetskom ratu.

Manastir Kovilje (30 km od Ivanjice) potiče iz prve polovine 13. veka, o čemu svedoče delimično sačuvane freske. Danas se tu nalaze dve crkve pod istim krovom, skrivene ispod stena, na desnoj obali reke Nošnice. Posvećene su Svetim Arhanđelima i Svetom Nikoli.

Crkva Svetih Arhanđela (u pećini) je znatno manja i starija, a severnim delom je naslonjena na stenu - pećinu. Datira još iz 13. stoleća, iz vremena kada je podignuta crkva u Pridvorici i manastir Studenica. Spada u pećinske crkve isposničkog

tipa sa veoma starim poreklom. Najočuvanija freska u njoj iz tog perioda je Isus Hristos Pantokrator, čiji likovi se odlikuju monaškim karakterom, ukazujući na vreme njenog nastanka.

Druga je sagrađena 1644. godine. U jednom zapisu iz 1651. govori se o obnovi manastira. Ovaj zapis, koji je u dva maha objavljen, nalazi

se na jednom rukopisnom četvoroevandelju koje je 1651. godine poklonio manastiru Kovilje poslednji pečki patrijarh Gavriilo, rodom iz sela Štitkova kod Nove Varoši, iz čuvene kneževske porodice Raškovića. Iz sadržine zapisa vidi se da je patrijarh poklonio četvoroevandelje manastiru sa starom crkvom Sv. Arhistrahika Mihajla i Gavrila i novim hramom Sv. Nikole. Dalje se iz zapisa saznaje da je Gavriilo, dok je bio raški mitropolit, naišao na davno opusteli manastir, obnovio ga 1644. godine. Kao ktitor obnove, u manastiru je ostao još neko vreme dok je konsolidovao monaški život i povratio manastiru neka oteta dobra. Iste godine je sagrađena crkva Sv. Nikole i, verovatno, živopisana (živopis je delimično očuvan). Obnovivši Kovilje i srediivši prilike u njemu, Gavriilo je postavljen za pečkog patrijarha. Manastir je radio i posle 1688. godine kada „izgiboše Srbi na Goliji”, nakon čega je ovaj kraj bio skoro pust. Čak je tada pri manastiru radila manastirska škola. Bio je rasadnik pismenosti ovog kraja. Dečaci u ovom manastiru su pripremani za sveštenečki poziv. Uvek je tu bilo po desetak manastirskih đaka. Ne zna se tačno kada je manastirska škola počela sa radom. Podaci govore da je na početku 18. veka takva škola postojala u ovom manastiru. Sada je ponovo manastir i pripada eparhiji Žičkoj. Pored manastira je sagrađen novi konak, a u manastiru boravi nekoliko monahinja koje su ovaj manastir oživele i učinile ga veoma posećenim turističkim lokalitetom i značajnim objektom za razvoj verskog turizma ovog kraja.

U **Erčegama** (39 km od Ivanjice) se nalaze ruševine neke stare crkve. Milan Đ. Milićević u svom delu „Kneževina Srbija” tvrdi da tu ima „stari grad Hercega Stjepana”. Sada je u ovom selu mesna kancelarija za Vučak, Erčege i Medovine.

PUTEM ZA LUKE I OSONICU

Krećući se od Ivanjice prema Goliji, nakon tri kilometra, kod ušća Lučke reke u Moravicu, skreće se prema Lukama (12 km od Ivanjice) i Osonici (11 km od Ivanjice).

Na samom ulasku u **Luke** nalazi se otvoren bazen koji posećuju, ne samo Ivanjičani, već i gosti sa strane, a u samim Lukama se nalazi mesna kancelarija, četvororazredna osnovna škola, zemljoradnička zadruga i prodavnica. Spomenik u centru sela posvećen je izginulima iz ovog kraja u Prvom i Drugom svetskom ratu. Luke imaju i crkvu izgrađenu 1925. godine i posvećenu Pokrovu presvete Bogorodice. Godine 2005. izgrađen je privatni bazen olimpijskih dimenzija, čime se stvaraju uslovi za razvoj turizma u ovom lepom kraju.

Osonica ima mesnu kancelariju, crkvu sagrađenu 1973. godine i posvećenu Sv. Arhangelu Gavrilu, četvororazrednu osnovnu školu, zemljoradničku zadrugu, kafanu i prodavnicu.

PUTEM ZA JAVOR (SJENICU)

Idući za Sjenicu preko Javora putem koji je prokopan u pripremanama za Javorski rat (1876) može se sresti niz znamenitosti.

Legenda kaže da je na Ivanjičkom brdu kneginja („carica”) Milica imala sedište za vreme Kosovskog boja, pa otud topoinimi **Caričina livada** (brdo) i **Caričina voda** (izvor) (4 km od Ivanjice).

Ispod Caričine livade nalazi se **grob Boška Jugovića**, gde je, po predanju, sahranjen jedan od braće Jugovića - Boško, stradalih u Boju na Kosovu. Povlačeći se ranjen sa Kosova, došao je do Palibrčkog groba (4 km od Ivanjice) i tu umro. Prilikom otkopavanja groba (na Vidovdan 1911), pod velikom kamenom pločom, na dva metra dubine, nađeni su ostaci kostura. Po srebrnom šlemu i oklopu utvrđeno je da se radi o značajnijem srednjovekovnom srpskom vlastelinu. Tu je podignuta crkvića posvećena svetom knezu Lazaru (udaljena

četiri kilometra od Ivanjice) i posađeno devet hrastova (koliko je izginulo braće Jugovića), koji su pod zaštitom države. Na tom mestu se svake godine na Vidovdan održava narodni sabor.

U neposrednoj blizini Palibrčkog groba nalazi se devet krajputaša sa po dva i jedan sa tri pokojnika i nekropola sa 24 krajputaša.

Iznad Palibrčkog groba se nalazi kompleks od 50 ha sa ergelom konja (lipicanera) i manježom, koji je moguće posetiti. Sa školom jahanja i posetama specijalizovanim izložbama vezanim za konjarstvo, turistička ponuda ivanjičkog kraja postaje bogatija.

U **Crvenoj Gori**, zapadno od Javorskog puta, nalazi se **Gromov biljeg** (1312 mnv). Tu, na uzvišenju zvanom Čava, Gromo Milosavljević je sa trojicom drugova (jedan od njih je bio Ostoja Nešković, brat vladike Janje) zaustavio dve hiljade Turaka - Kolašinaca (1813. godine), koji su pošli da robe i pljačkaju Moravički

kraj. Na mestu bitke narod je podigao lep spomenik Gromu, koji su vandali srušili (1933). Odmah potom na **Opaljeniku** (22 km od Ivanjice), neposredno ispod javorskog druma, podignuta je spomen-česma posvećena Gromu, a tu su dve kafane, prodavnica, mesna kancelarija za ovo selo i Sivčinu i spomenik izginulima u ratovima za oslobođenje Srbije.

Nekadašnji motel na Opaljeniku nije u funkciji.

Na padinama Javora, na 909 m n.v. i na 27 km od Ivanjice, nalaze se **Kušići**. U **Kušićima** se nalaze mesna kancelarija za

Deretin, Javorsku Ravnu Goru, Kušiće i Maskovu, osnovna škola, pošta, novosagrađena crkva (osveštana 2005), zemljoradnička zadruga, ambulanta, nekoliko kafana i prodavnica. Kušići su poznato turističko mesto. Tu je **hotel „Javor“** (ranije „Stari Vlah“) sa 92 ležaja, raspoređena u dva apartmana, dvokrevetnim, trokrevetnim i četvorokrevetnim sobama, i restoranom,

kao i „**Vila Angelina**” sa svojih 27 ležaja. Klimatski uslovi, izvanredan vazduh i sunce imaju blagotvorno dejstvo posebno na astmatične bolesnike i one koji boluju od bronhija, povišenog i niskog krvnog pritiska i anemije. Mnogi ovde dolaze na oporavak i lečenje, jer su bolji uslovi nego u drugim mestima. Gostima je na raspolaganju i staza za skijanje sa ski liftom od 300 m, uređena trim staza i sportski tereni.

Na Kušićima postoji i **Muzej Javorskog rata**, podignut za uspomenu na teške borbe vođene na javorskim visovima 1876. godine.

Kušići su svake godine na Veliku Gospojinu (28. avgust) domaćini **Sabora dvojničara i starih instrumenata Srbije**. Tu se takmiče najbolji dvojničari iz cele Srbije, kao i izvođači na starim, zaboravljenim instrumentima.

Godine 2002. na Kušićima je podignuto spomen obeležje Crnogorskoj vojsci, koja je izginula na ovim prostorima 1915. godine.

U neposrednoj blizini Kušića, na udaljenosti od 5 km nala-

zi se i **Milandža**, mesto u kome je rođen vladika Janja - Joannikije Nešković (1804-1873), koji je tu podigao prvu školu u Moravičkom kraju (1833). Pored škole, tu je i crkva, koju je podigao vladika Janja na grobu svojih roditelja u rodnom selu (1853). Milandža je decenijama bila centar čitavog kraja, jer je Milandžanska škola sve do 1928. godine jedina koja je radila na prostoru od Javora do Crvene Gore i od Nošnice do Mučnja i Kukutnice.

Zbog velikog broja borbi i ratova koji su vođeni na ovom prostoru, u različitim vremenskim periodima, **Javor** (40 km

od Ivanjice) je verovatno „najistorijskija” planina u Srbiji. Spomen kosturnica poginulima u Javorskom ratu 1876. godine svedočanstvo je o hrabrosti i odvažnosti srpske vojske, ali i jednog istorijskog čina čijim se ishodom može ponositi narod ovog kraja.

Na Javoru, na groblju javorskih junaka, narod je podigao spomenik najhrabri-

jem od njih, legendarnom majoru Mihailu Iliću (1907. godine). On je poginuo nedaleko odatle u Prvom srpsko-turskom ratu (1876), u ovim krajevima poznatijem pod imenom Javorski rat.

Tu je i spomenik Maksimu Lauševiću, buljubaši javorske granice, koga su 1880. ubili hajduci.

Ispod najvišeg vrha Javora (Vasilijin vrh, 1.520 m), podignuto je 2000. godine spomen obeležje **“Vasilijina česma”**. Legenda kaže da je mlada i lepa Vasilija kraj izvora čekala svog momka, koji se po zimskom vremenu izgubio. Smrznutu Vasiliju pronašli su tek nekoliko meseci kasnije.

PUTEM ZA ARILJE

Bukovica (3 km od Ivanjice) je prigradsko naselje u kome se nalazi mesna kancelarija za Šume, veći broj (uglavnom privatnih) preduzeća, ugostiteljskih objekata i trgovinskih radnji.

Jevac, zaseok koji se prostire između Grabovice i Bukovice, od Jevačkih stena do reke Moravice, poznat je po ubistvu sedam komita Koste Vojinovića. Mašan Stojović i njegova grupa su došli da podignu ustanak u porobljenom Moravičkom kraju (1917). Tu su izdani od Andrije Grbića, koji ih je primio na konak, i pobijeni, 20. decembra 1917. Spomen obeležje ovim junacima otkriveno je 21. jula 1991. godine.

Zahvaljujući geografskom položaju priličkog kraja, ovde je (u Đuričkom polju, na području Dubrave) 1974. godine otvorena **prva Zemaljska satelitska stanica** na Balkanskom poluostrvu. Ovaj objekat, ranije od fundamentalnog značaja, bio je višestruka meta u NATO-udarima, 1999. godine, kada je i teško oštećen. Obnovljen je i koristi se za te-

lekomunikacione svrhe.

U **Cerovi**, zaseoku Dubrave, početkom ovog veka izgrađena je nova crkva.

U **Prilikama** (7 km od Ivanjice) se nalazi mesna kancelarija za ovo selo, Dubravu i Radaljevo, veterinarska stanica, zdravstvena ambulanta, zadruga, osnovna škola, pošta, hidrometeorološki zavod, više prodavnica i kafana, kao i nekoliko privatnih firmi kao što su pogon fabrike lekova „Galenika“, preduzeće „Ristić“, preduzeće „Mono“ i druge. Tu je i spomenik u čast izginulih boraca iz ovog i okolnih sela u Prvom svetskom ratu.

Crkva Sv. Arhangela Mihaila u Prilikama (na osmom kilometru od Ivanjice) podignuta je 1811. na temeljima srednjovekovne građevine (najverovatnije iz 16. veka), a obnovljena 1860. Posebnu vrednost imaju ikone iz 1814, delo Sretena Protića. Tu se čuva Minej pisan u Skadru 1552. godine.

Radaljevo ima staru parohijalnu **crkvu Svetog Georgija**, sagrađenu početkom 1810. na ruševinama starije bogomolje. Na lokalitetu **Gradina** postoji i crkva,

posvećena Svetom Iliji, za koju se pripoveda da su je vile prenele iz radaljskog polja za jednu noć, spasivši je od turskog rušenja. Obnovljena je 1811. i pokrivena pločom. Kod nje se na usekovanije glave Sv. Jovana Krstitelja (11. septembra) održava narodni sabor. Godine 1997. podignuta je nova crkva, kod groblja na Đokovića brdu, posvećena velikomučeniku Georgiju.

PUTEM PREMA MUČNJU (NOVOJ VAROŠI)

Izgradnjom puta Prilike - Kokin Brod (47 km), preko Katića i Jasenova ovo područje je dobilo znatno kraći izlaz na magistralu koja vodi ka Crnoj Gori. Inače, sam kraj je predodređen za planinski i seoski turizam, jer nadmorska visina u više mesta prelazi preko 1.000 m, a postoje i svi uslovi za proizvodnju zdrave hrane.

Prilički Kiseljak (9 km od Ivanjice) je banja smeštena u zavetrinskom delu Bajovića potoka, udaljena oko 1,5 km od puta Ivanjica - Arilje, na nadmorskoj visini od skoro 500 m. Izgleda da su mineralni izvori Priličkog kiseljaka bili poznati Ilirima i Rimljanima. Međutim, za vreme Turaka ovaj izvor je bio potpuno zaboravljen. Čobani su ga ponovo otkrili tek četrdesetih godina 19. veka. Potom se prilička voda pročula po svom kvalitetu, pa su neki Ivanjičani, šezdesetih godina, pristupili izgradnji naselja i eksploataciji mineralne vode. Do pred Drugi svetski rat Kiseljak se prilično izgradio. Nove zgrade su podignute u Bajovića potoku, Maljevoj gori i na Zobotnici. Ipak, intenzivnije korišćenje mineralne vode počinje sa postavljanjem mašina za flaširanje, 1970. godine. Danas je banja poprilično zapuštena. Nije aktivan ni hotel "Dubrava", koji ima 45 ležajeva i restoran sa terasom.

Katići (22 km od Ivanjice), selo na obroncima **Mučnja**, dvadesetak kilometara od Prilika, sa nadmorskom visinom od 1.020 m, su takođe proglašeni vazдушnom banjom. U Katićima se nalazi mesna kancelarija za Brezovu, Ravnu Goru i Šarenik, osnovna škola, pošta, zemljoradnička zadruža (ispred koje stoji spomen-česma), spomenik jednom

članu kneževske porodice Rašković, zdravstvena ambulanta, kafana i prodavnica.

Tu je izgrađen motel „Vodice”, sada **hotel „Logos”**, sa 70 ležajeva u dvokrevetnim i trokrevetnim sobama, tere-

tanom, saunom, manjim otvorenim bazenom, restoranom, otvorenim terenima za male sportove. Ovaj hotel u svom sastavu ima i nekoliko kuća za odmor apartmanskog tipa kategorisanih najvišom kategorijom. Sve to, uz veću afirmaciju

domaće radinosti, predstavlja ozbiljan preduslov za razvoj turizma. Ovo mesto je podesno i za razvoj seoskog turizma, jer su stvoreni uslovi u domaćinstvima za prijem gostiju preko cele godine. Najbolji primer za to je **domaćinstvo Obradović**, koje raspolaže sa 15-tak ležaja najviše kategorije raspoređenih u dvokrevetnim i trokrevetnim sobama, apartmanom, organizovanim izletima za svoje goste

i mnogim drugim sadržajima koji čine ovaj pansion sve traženijim na tržištu. Domaćinstvo Obradović je dobitnik priznanja „Turistički cvet” za najbolje seosko domaćinstvo u 2005. godini u Srbiji.

Brezova je poznata i po **Beloj crkvi**, ispod Mučnja (26 km od Ivanjice), posvećenoj Svetom Nikoli. Živopisana je dobro očuvanim ikonostasom iz 1805. U jednoj povelji cara Dušana pominje se Bela crkva u Brezovi. Međutim, narod ovog kraja veruje da je crkvu izgradio despot Stefan Lazarević i za nju je vezana legenda o

„Crkvi Janji na Vlahu Starome”.

Tu je i **Kocelj**, po narodnom predanju srednjovekovni grad, koji do sada nije istraživan i nije utvrđeno o kakvoj građevini je reč. Ali, zna se da tu ima zidina i da su ostale legende vezane za ovo mesto.

U podnožju **Mučnja** nalaze se i **Maće** (900 mnv), gde se vadi

nadaleko poznata maćanska ploča, najbolja u ovom kraju i njom su pokrivene kuće kako u moravičkom tako i u drugim krajevima. Maće imaju, posle Devića, najdužu tradiciju bavljenja seoskim turizmom.

Jedan deo planine Mučanj obrastao je šumom, a drugi je go. Najviši vrh je **Jerinin grad** (1.534 m), čije se strane vertikalno uzdižu, zbog čega je nazvan najvećim prirodnim gradom.

Turisti treba da vide i planinu **Kukutnicu** (1.382 mnv), na kojoj se odigrao čuveni i opevani boj (1809), u kome je Miloš Obrenović sa ustanicima i narodom ovog kraja, na vrlo lukav način, uspeo da zaustavi prodor Turaka.

U **Moćiocima** (34 km od Ivanjice) se nalazi mesna kancelarija za ovo selo, Klekovu i Preseku, osnovna škola, ambulanta, zadruga, samoposluga i kafana. Tu je podignuta i

spomen-česma. Močiocci danas pružaju velike mogućnosti za razvoj turizma jer imaju: odličan vazduh, vodu, mlečne i stočne proizvode, zdravu hranu, a tu je kuća za odmor porodice Borisavljević sa svojih pet apartmana. Regionalni

putni pravac Prilike - Kokin Brod je asfaltiran i znatno skraćuje putovanje prema južnom Jadranu, pa ova sela postaju sve atraktivnija za razvoj seskog turizma.

PUTEM ZA DRAGAČEVO

Sveštica je poznata po porodici Savić. Na groblju Mazgit (tzv. „Popovića groblju”) podignut je nadgrobni spomenik Miljku Saviću, jednom od prvih seljaka socijalista.

U dolini **Raščanske reke**, sedam kilometara od Ivanjice, nalazi se pećina **Šljepaja**, a sada poznatija kao **Hadži-Prodanova (Raščanska) pećina** (oko 600 mnnv). Ime je dobila po Karađorđevom vojvodi Hadži-Prodanu Gligorijeviću (Sjenica, oko 1760 – Hotin, Besarabija, 1826), koji je u pećinu sklanjao zbegove. Inače, nekoliko toponima u Moravičkom kraju dobilo je ime po njemu, a najznačajniji su Hadži-Prodanova pećina (sa crkvom) i **Adžin brod**, prelaz na Moravici između Prilika i Radaljeva. Pećina je ispitana na dužini od oko 400 metara i sastoji se od dva sprata. Donji sprat pored glavnog ima i dva sporedna kanala. Ulazni deo pećine je širine oko tri metra i završava se suženjem iza koga se nalaze prostrane dvorane koje su dugačke oko 50 metara i široke oko 15 metara. Desna strana ove dvorane pokrivena je bigrenim salivom i serijom plitkih bazenčića. U centralnom delu dvorane nalaze se debeli stalaktiti i stalagniti, a na stranama moćni salivi kao okamenjeni vodopadi. Dvorana se završava sa dva manja procepa. Gornji sprat počinje iz dvorane glavnog kanala i ispunjen je raznobojnim i raznovrsnim nakitom. Tu je pronađeno 25 novih vrsta pećinskih životinja (insekata) koje u svetu nisu poznate, kao i niz vrednih arheoloških nalaza iz doba praistorije. Pronađene su posude koje ukazuju na starije gvozdeno doba, kao i grnčarija iz doba paleolita, tragovi boravka čoveka iz tog perioda, zatim fauna čija starost prelazi 13 i 15 hiljada godina. U pećini je pronađen zub dugačak 12 cm, kao i delovi lobanje, što ukazuje na boravak pećinskog medveda (životinje dugačke i do tri metra i teške

do jedne tone) u ovoj pećini. Sve to ukazuje da je ovaj lokalitet značajno paleontološko nalazište. Ispred ulaza u pećinu nalazi se **Hadži-Prodanova crkva**, koju je izgradio ovaj Karađorđev vojvoda u vreme kada je sa porodicom boravio u pećini. Crkva je prilikom izgradnje puta (1975) greškom srušena. Obnovljena je porušena crkva ispred ulaza, tako da Hadži-Prodanova pećina predstavlja kombinaciju važnog turističkog, speleološkog i arheološkog objekta.

Lisa - selo koje počinje na petom kilometru od Ivanjice pravcem prema Guči i prostire se na nadmorskoj visini od 600 do 800 metara. Selo Lisa je pravo planinsko selo sa razbacanim kućama i domaćinstvima dovoljno udaljenim da jedni drugima

ne smetaju. Zatalasani tereni bogati šumom i pašnjacima, čist vazduh, gostoljubivost meštana, raznovrsna hrana, kvalitetna voda, bavljenje različitim aktivnostima na otvorenom prostoru i danas su osnovna ponuda posetiocu ovog sela tako da se može reći da ovo selo ima izvanredne potencijale za razvoj seoskog turizma, s obzirom da je on u ovom

selu začet još 70-tih godina 20. veka, a da se selo nalazi na magistralnom putnom pravcu prema Guči i Čačku. Pored mesne kancelarije, četvororazredne škole, novosagrađene crkve, prodavnice, tu su tri ugostiteljska objekta sa domaćom kuhinjom i starim srpskim jelima („Zavičaj“, „Izlet“ i „Zlatna sredina“). U ovom selu, uz put prema Guči sagrađeno je više

objekata za smeštaj, pa je smeštaj moguć kako u ovim, tako i u drugim seoskim domaćinstvima, (domaćinstvo Ilije Milićevića, domaćinstvo Drage Milićević, Raduške Marinković i drugih), gde goste dočekuju sa slatkim i domaćom rakijom, a ispraćaju kao prijatelje, ovdašnji ljubazni domaćini. Šetnje predivnim predelima ovog sela, branje lekovitog bilja, šumskih plodova, uključivanje u poljoprivredne radove, posete Hadži-Prodanovoj pećini, jezeru u selu Vučkovića, spomeniku na Vencu i mnogi drugi sadržaji čine ovo selo atraktivnim za turiste.

INFORMATOR

Pozivni za Srbiju: + **381** Pozivni za Ivanjicu: **(0) 32**

*Turistička organizacija opštine Ivanjica	032/665-085
	032/650-290
*TA "Autoprevoz turist"	032/661-145
	032/661-682
*Autobuska stanica - Ivanjica	032/663-602
*Taxi stanica Ivanjica	032/662-800
- TIM Taxi	032/650-000
- SEZAM Taxi	032/662-806
- IVA Taxi	032/660-999
- Crveni Taxi	032/664-444
*Taxi prevoznici (bus)	032/662-280
	032/641-744
	063/645-359
	065/8000-338
*PTT	032/661-074
	032/664-299
*Telekom Ivanjica	032/661-029
*Benzinska pumpa "NIS"	032/661-259
*Benzinska pumpa "Sponit"	032/662-393
*Benzinska pumpa "TTS Petrol"	032/660-140
*Banke	
- Komercijalna banka	032/661-789
- Banca Intesa	032/601-757
- Credit Agricole	032/660-675
- Vojvodjanska banka	032/661-001
- Alpha bank	032/664-660
	032/601-906
- Eurobank EFG	032/601-935
	032/601-936
- Poštanska štedionica	032/660-070

- Čačanska banka	032/601-790
- AIK banka	032/601-735
	032/601-736
*Menjačnice	032/665-999
	032/660-055
	032/664-810
	032/661-298
*Dom kulture	032/661-087
*Gradska biblioteka	032/665-382
*Ivanjički radio	032/661-303
*Udruženje lovaca "Čemernica"	032/664-994
*Udruženje sportskih ribolovaca "Moravica"	064/8899-455
*Crkvena opština Ivanjica	032/661-319
*FK "Javor"	032/664-478
*OK "Putevi"	032/665-101
*Dom zdravlja	032/662-039
*Gradska apoteka	032/661-020
*Apoteka "Lora"	032/661-704
*Apoteka "IVA"	032/662-697
*Apoteka "Filly Farm"	032/661-151
*Apoteka "Karalić"	032/665-722
*Apoteka "H"	032/665-910
*Hitna pomoć	032/661-024
*Policija	032/663-222
*Vatrogasna služba	032/662-264

LITERATURA

1. Aleksandar R. Vujović: *Ivanjica, turističko-poslovni vodič*, Beograd, 1995.
2. *Ivanjica, vazdušna banja*, Turistički savez opštine Ivanjica, Ivanjica, 1978.
3. *Ivanjica*, Press express, Beograd, 1999.
4. Stevan Ignjić, Jovan Radovanović, Vlastimir Luković, Ljubomir Marković, Milan Bujošević: *Ivanjica - hronika moravičkog kraja*, SUBNOR i "7. jul", Beograd, 1973.
5. Milorad A. Krpović: *Kroz naš kraj*, Prijepolje, 1964.
6. Ljubomir M. Marković: *Milandžanska škola*, "Grafičar" - Ivanjica, OŠ "Major Ilić" - Kušići, Mesne zajednice Kušića i Opaljenika, Čačak, 1983.
7. Ljubomir M. Marković: *Škole moravičkog kraja*, SIZ osnovnog obrazovanja, Ivanjica, 1984.
8. Ljubomir M. Marković: *Moravičke legende*, Zajednica kulture, Ivanjica, 1985.
9. Ljubomir M. Marković, Svetislav Lj. Marković: *Stanovništvo Moravičkog Starog Vlah*, Srpska akademija nauka i umetnosti – Geografski institut „Jovan Cvijić”, Posebna izdanja – knjiga 57, Beograd, 2002.
10. Ljubomir M. Marković: *Moravički kraj - fotomonografija*, Udruženje prosvetnih radnika opštine Ivanjica, Ivanjica, 1965.
11. Đorđe Petrović: *Ivanjica, turistički vodič*, NIŠRO "Turistička štampa", Beograd, Turistički savez opštine Ivanjica, Beograd, 1980.
12. Đorđe Petrović: *Kroz Moravički kraj, turističko-poslovni vodič*, Turistički savez opštine Ivanjica, Ivanjica, 1978.
13. Milovan Ristić: *Stari Vlah*, "Turistička štampa", Beograd, 1963. (prvo izdanje) i Društvo umetnika "Stari grad", Beograd, 1996. (drugo, fototipsko izdanje).
14. Uroš Ćurčić: *Moravički kraj, turističko-poslovni vodič*, "Immanuel", Ivanjica, 2001.
15. Miloje Ostojić: *Ivanjica – turizam na selu / privatni smeštaj*, „Turistička organizacija opštine Ivanjica”, Ivanjica, 2011.
16. Web sajt: <http://www.ivatourism.org>

SADRŽAJ

Uvod.....	2
Ivanjica	9
Putem za istočnu Goliju (Studenički kraj)	25
Putem prema Dugoj Poljani (zapadna Golija)	30
Putem za Kovilje	36
Putem za Luke i Osonicu	40
Putem za Javor (Sjenicu)	41
Putem za Arilje	47
Putem prema Mučnju (Novoj Varoši)	50
Putem za Dragačevo	55
Informator	60
Literatura	62
Sadržaj.....	63

IZDAVAČ: **Turistička organizacija opštine Ivanjica**
Ul. Milinka Kušića 47, 32250 Ivanjica
Tel/fax: + 381 (0) 32 665-085 ; 650-290
e-mail: tooivanjica@eunet.rs
tooivanjica1@eunet.rs
<http://www.ivatourism.org/>

AUTORI: *Miloje Ostojić, Dr Svetislav Lj. Marković*

TEKST: *Dr Svetislav Lj. Marković, Miloje Ostojić*

FOTOGRAFIJE: *Dragan Bosnić, Miloje Ostojić, Anđela Stevanović,*
Perica Luković, Arhiva TOO Ivanjica

RECENZENT: *Dr Ilija Popović*

UREDNIK VODIČA: *Emilijan Protić*

GRAFIČKA PRIPREMA: *Snežana Đanković*

ŠTAMPA: *Štamparija "Majstorović", Čačak*

TIRAŽ: *1000 primeraka*

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

338.48(497.11 Ивањица)(036)

ОСТОЈИЋ, Милоје, 1961-
Ivanjica : turistički vodič / Miloje
Ostojić, Svetislav Lj. Marković ; [Dragan
Bosnić ... [et al.]]. - Ivanjica : Turistička
organizacija opštine Ivanjica, 2011 (Čačak :
Majstorović). - 63 str. : ilustr. ; 21 cm

Tiraž 1.000. - Bibliografija: str. 62.

ISBN 978-86-908955-3-3

1. Марковић, Светислав Љ., 1962- [аутор]

а) Ивањица - Водичи

COBISS.SR-ID 187282956

НИСИЈАДА
ИВАЊИЦА

www.nusicijada.rs

